УДК 659.44:658.15
DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/161-16

Петренко М. І.
доктор економічних наук, професор,
Вінницький кооперативний інститут
Іванюта П. В.
доктор наук з державного управління, доцент,
Вінницький кооперативний інститут

Petrenko Mykola, Ivaniuta Pavlo
Vinnytsa Cooperative Institute

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТРАТЕГІЇ ДОСЯГНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розкрито стратегію економічної стійкості та ефективності діяльності підприємства, що ґрунтується на досягненні фінансово-економічних показників з урахуванням економічних умов держави й світу, тому що за рахунок досягнення фінансово-економічних показників реалізовується як стратегія на підприємстві взагалі, так і економічної стійкості та ефективності зокрема. Оскільки зрозуміло, що стратегія на підприємстві призначена на планування його майбутньої діяльності, то стратегія економічної стійкості повинна враховувати й умови економічного розвитку і досягнення ефективності сьогодні, тому що саме процес розроблення стратегії на кожному підприємстві потребує вдосконалення з метою підвищення його конкурентоспроможності та досконалості. І саме стратегія економічної стійкості та ефективності на підприємстві повинна охоплювати всі сфери операційного та технологічного циклів підприємства.

Ключові слова: *стратегія, економічна стійкість, підприємство, інформація, технологічне обладнання, економічний ефект.*

RESEARCH OF THE FEATURES OF THE STRATEGY OF ACHIEVING ECONOMIC SUSTAINABILITY AND EFFICIENCY AT THE CURRENT STAGE OF ENTERPRISE DEVELOPMENT

In the article discovered strategy of economic stability and efficiency of enterprises activity based on achievement financial-economic indicators taking into account economic condition of the state and World on the today. Because by achievement financial-economic indicators is the implementation of both strategy on enterprises in general to as and economic stability and effectiveness in particular. It is clear that the strategy of the enterprise in general is appointed to plan its future activities, while the strategy of economic stability must take into account the conditions of economic development today. Because exactly process of creation strategy on the each enterprises to needs improvement with aim climb effectiveness him realization. The indicator of economic efficiency is a complex concept, what means commons indicator for evaluation of exploitation characteristics of technological equipment in general and determine level progressive her in particular. Calculations to determine economic effectiveness of new technological equipment is an integral part of implementation of a set of measures to update and improve the production process on the enterprise – along with the actual operation of existing technical support. Achieving of economic efficiency of new technological equipment is a key task of creation and improvement strategy of economic stability on the enterprise. The main indicator a determine economic efficiency of new technological equipment is a indicator of decrease cost price goods during input production process along with technical priority and economy resources which has a generalizing meaning. Because new technological equipment is usually characterized by a high level productivity during its exploitation, and also the degree of load – compared to low costs of material resources, energy and size in terms of location. And for this each strategy on the enterprise will exist all spheres operation cycle of enterprise taking into account condition of external environment. Thus, the strategy of economic stability and efficiency is focused on the latest business conditions.

Keywords: *strategy, economic stability, enterprise, information, technological equipment, economical effect.*

JEL classification: *B41, M11, P17, P27, P47*

Постановка проблеми. Сьогодні діяльність сфери промисловості в Україні та високорозвинених країнах світу характеризується диверсифікованістю матеріально-технічної бази виробничого процесу на підприємстві, осучасненням операційних та технологічних циклів, упровадженням нових видів технологічного обладнання. Тому більш актуальним напрямом дослідженням є розроблення стратегії економічної стійкості та ефективності діяльності підприємства, яка б враховувала ступінь досягнення результативності підприємницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стратегічним напрямам діяльності підприємства присвячено праці таких учених, як Ю.В. Єригін [4], С.М. Злепко [3], М.А. Ковальов [1], В.І. Рубльов [2] та ін. Але водночас відсутні такі дослідження напрямів стратегічного розвитку підприємства, як оновлення операційного та технологічного циклів шляхом упровадження нової техніки, досягнення результативності підприємницької діяльності.

Мета статті полягає у розкритті основ стратегії економічної стійкості та ефективності діяльності під-

© Петренко М. І., Іванюта П. В., 2020

приємства із застосуванням фінансово-економічних показників.

Виклад основного матеріалу. Стратегія досягнення економічної ефективності містить у собі систему показників, які виявляють основні чинники впливу на стійкість розвитку підприємства. Тому вивчення сучасного стану, дослідження тенденцій і основних закономірностей розвитку кожного підприємства полягає у визначенні для цього комплексу факторів. А реалізація цієї стратегії вимагає дотримання таких умов:

– забезпечення стійкого розвитку в умовах співробітництва структурних підрозділів підприємства між собою, а також між суб'єктами підприємницької діяльності, що повинна здійснюватися шляхом підтримки безперервності і стабілізації всіх сфер операційного циклу, найголовніше – маркетингу та фінансів;

– переважання тих факторів, які відносяться до сфери інформаційного забезпечення, а також стосуються інноваційного розвитку підприємницької діяльності та свідчать про необхідність застосування методів стратегічного планування.

Загальний вигляд моделі стратегічного управління економічною стійкістю підприємства відображений на рис. 1.

А основою побудови моделі стратегічного управління економічною стійкістю підприємства є підхід, який функціонує всередині системи управління на підприємстві із застосуванням поширених фінансово-економічних показників його діяльності разом із цілями і завданнями кожного структурного підрозділу. Проведення досліджень, пов'язаних із формуванням моделі стратегічного управління економічною стійкістю підприємства, полягає у створенні такого методичного апарату:

1) облік як цільової, так і структурної моделі стратегічного управління економічною стійкістю підприємства для досконалого інформаційного забезпечення;

2) можливість аналізу діяльності кожного структурного підрозділу для розроблення стратегії розвитку підприємства;

3) можливість виділення інтерактивного блоку характеристик;

4) можливість отримання кількісних оцінок стійкості;

5) відповідність загальному контуру стратегічного управління підприємством;

6) можливість урахування впливу внутрішніх і зовнішніх чинників стійкості;

7) можливість урахування динаміки характеристик;

8) простота й універсальність;

9) гнучкість і відкритість.

Дослідження існуючих методик стратегічного управління підприємством здійснювалося за трьома типами фінансово-економічних показників:

– за збалансованою системою показників – це загальні принципи стратегічного управління підприємством, які ґрунтуються на найпоширеніших фінансово-економічних показниках;

– за нормативною системою показників – це метод формування оцінок щодо критеріїв стратегічного розвитку підприємства;

– за системою показників фінансової стійкості – показники фінансового стану, оборотності активів на покриття.

Отже, стратегічне управління економічною стійкістю підприємства постійно спрямоване на досягнення економічної ефективності, що доцільно здійснювати за такими напрямами:

– стратегічний розвиток підприємства, виробіток і прийняття стратегічних управлінських рішень;

– процес реалізації стратегії підприємства.

А результати діяльності, як підприємства у цілому, так і його структурних підрозділів зокрема, досягаються за рахунок економічної ефективності менеджменту за такими показниками (табл. 1) [5, с. 466].

Економічна ефективність розглядається з погляду використання ресурсів у конкретній галузі чи виду діяльності підприємстві, що характеризується показниками, які відображають побудову та функціону-

Рис. 1. Модель стратегічного управління економічною стійкістю підприємства

Таблиця 1

Критерії оцінки ефективності діяльності організації

Ознака класифікації		Зміст показника	
Кількість показників	Загальні критерії ефективності	1. Темпи зростання загальних результатів діяльності (обсягів виробництва та реалізації, суми прибутку, частки ринку	
		2. Рівень загальної рентабельності	
		3. Коефіцієнт фінансової стійкості	
		4. Коефіцієнт платоспроможності	
		5. Зниження витрат	
	Часткові критерії ефективності	Показники ефективності використання трудових ресурсів	1. Темпи зростання продуктивності праці
			2. Коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності праці і темпів зростання заробітної плати
			3. Частка приросту обсягу виробництва в результаті зростання продуктивності праці
		Показники ефективності використання матеріально-технічних ресурсів	1. Фондовіддача
			2. Коефіцієнт обігу оборотних коштів
			3. Коефіцієнт співвідношення приросту товарної продукції до приросту обігових коштів
			4. Матеріаломісткість продукції
Якісні показники	1. Підвищення рівня якості продукції та послуг		
	2. Стабільність персоналу організації		
	3. Поліпшення умов праці персоналу		

вання системи управління. Але основою економічної ефективності системи управління на підприємстві є процес порівняння нового технологічного обладнання з існуючим та діючим, тому що від цього порівняння залежать раціональність використаних ресурсів, продуктивність праці, енергоощадність, тривалість, розмір, потужність, обсяг зменшення витрат і навіть досягнення фінансово-економічних показників. Розрахунок економічної ефективності експлуатації нового технологічного обладнання порівняно з існуючим, зокрема під час їх порівняння, здійснюється у такій послідовності:

– збір інформаційного забезпечення по існуючому і новому технологічному обладнанню;

– розрахунок річної продуктивності існуючого і нового технологічного обладнання;

– розрахунок витрат на оплату праці працівникам, які експлуатують і обслуговують існуюче і нове технологічне обладнання;

– розрахунок енергетичних витрат існуючого і нового технологічного обладнання;

– розрахунок вартості існуючого і нового технологічного обладнання та визначення затрат на його експлуатацію;

– розрахунок економії, яка досягнута за рахунок більш раціонального використання сировини та матеріалів як існуючого, так і нового технологічного обладнання;

– узагальнення зведених техніко-економічних показників щодо змінюваних елементів витрат;

– розрахунок додаткових капітальних вкладень;

– розрахунок економічного ефекту з урахуванням нормативного коефіцієнту ефективності;

– розрахунок окупності додаткових витрат.

Визначення економічної ефективності нового технологічного обладнання здійснюється з урахуванням змін показників, які найбільшою мірою сприяють досягненням виробничого процесу, наприклад заміна одного матеріалу іншим, енергоємність та ін.

Практичний досвід свідчить, що у результаті впровадження нового технологічного обладнання у виробничий процес на підприємстві скорочуються витрати на виробництво продукції, але поряд із тим збільшуються витрати на додаткові капітальні вкладення, які становлять суттєву різницю між існуючим і новим технологічним обладнанням. Тому, визначивши економію експлуатаційних витрат, необхідно порівняти її з додатковими капітальними вкладеннями на впровадження нової техніки і розрахувати термін їх окупності.

Якщо існуюче і нове технологічне обладнання має значну різницю за продуктивністю, то розрахунок додаткових капітальних вкладень доцільно здійснити на кожну одиницю продукції з подальшим перерахунком до загальної продуктивності нового технологічного обладнання (табл. 2).

Під час розрахунку економічної ефективності нового обладнання стосовно конкретного підприємства слід виходити з фактичної вартості приміщень, установлених норм амортизаційних відрахувань і фактичних витрат на ремонт та утримання приміщень.

Наприклад, під час виробництва продукції фактичне псування упаковки становить 1% до загального випуску продукції, а наповнених упаковок – 2%. Якщо врахувати, що собівартість 1 т сировини дорівнює 185 грн, а вартість кожної порожньої упаковки – 12 коп. (для упакування 1 т продукції потрібно 1 946 упаковок), то загальні втрати сировини і пакувального матеріалу в розрахунку на 1 т продукції становитимуть:

$$0{,}12 \cdot \frac{1946 \cdot 2}{100} + \frac{185 \cdot 2}{100} + 0{,}12 \cdot \frac{1946}{100} = 10{,}6 \text{ грн} \quad (1)$$

Поряд із тим повернення непридатної до реалізації продукції із торгової мережі становить 0,4% до його загального випуску, а у перерахунку на 1 т готової продукції розрахунок здійснюватиметься так:

$$\frac{185 \cdot 0{,}4}{100} = 0{,}7 \text{ грн} \quad (2)$$

Таблиця 2

Порівняльна характеристика експлуатації існуючого і нового технологічного обладнання

Показники	Технологічне обладнання	
	існуюче	нове
Витрати на 1 одиницю готової продукції		
– на утримання трудового персоналу		
– за експлуатацією технологічного обладнання		
– інші		
Економія за рахунок скорочення втрат		
Всього економія		
Економія у перерахунку на 1 технологічне обладнання		
Упровадження нових видів технологічного обладнання у другому році їх власного виробництва		
Загальна річна економія		

У іншому разі під час виробництва 1 шт. продукції загальні втрати сировини і тари зростають так:

$$10{,}6 + 0{,}7 = 11{,}3 \text{ грн}$$

Під час упровадження у виробництво автоматизованої технологічної лінії з ЧПУ для пакування виробів у картонні ящики втрати продукції за рахунок повернення з торговельної мережі пакетів, не придатних до реалізації, і механічного браку пакетів становитимуть у розрахунку на 1 т сировини 2,8 грн.

Під час упровадження цієї лінії загальна економія від скорочення втрат сировини і тари в розрахунку на 1 т готової продукції становитиме:

$11{,}3 – 2{,}8 = 8{,}5$ грн

Якщо врахувати, що нова лінія вироблятиме 15 тис т продукції на рік, то можна досягти економії в результаті скорочення втрат сировини і пакувального матеріалу (картону) на 1.3,2 тис грн (15 000 • 8,5).

Поряд із цим та на підставі табл. 2 встановлюється термін окупності додаткових капітальних вкладень на впровадження технологічного обладнання, що визначається за формулою:

$$T = \frac{K_2 - K_1}{C_1 - C_2}, \qquad (3)$$

де T – термін окупності, років;

K_1 – капітальні вкладення до впровадження нової техніки, тис грн;

K_2 – капітальні вкладення на впровадження нової техніки, тис грн;

C_1 – собівартість продукції до впровадження нової техніки, тис грн;

C_2 – собівартість продукції під час упровадження нової техніки, тис грн.

Під час визначення річної економічної ефективності E впровадження нових видів технологічного обладнання крім економії на собівартості продукції слід ураховувати ще й втрати, які виникають за необхідності додаткових капітальних вкладень, що викликаються впровадженням нової техніки. Ці втрати зводяться до того, що додаткові кошти, що витрачаються на нову техніку, принесли б підприємству певний прибуток (у середньому 12%). Тому економічну ефективність упровадження нової техніки слід розраховувати за формулою зведених витрат, що враховує нормативний коефіцієнт ефективності:

$$E = (C_1 – C_2) – 0{,}12 • (K_2 – K_1). \qquad (4)$$

У процесі порівняння існуючого і нового виду технологічного обладнання за однаковою продуктивністю експлуатаційні витрати і капітальні вкладення слід відображати у вартісному виразі в розрахунку на одну техніку. Якщо співставляються існуючі і нові види технологічного обладнання за різноманітною продуктивністю, то це слід відображати відносними величинами (витрати і капітальні вкладення у перерахунку на одиницю продукції). Такий метод розрахунку дає змогу економічно ґрунтовно оцінити можливі варіанти технічних рішень керівництва підприємства і вибрати з них найбільш раціональний.

Тут особливу групу становить те нове технологічне обладнання, що пов’язане з удосконаленням рівня автоматизації виробничих процесів. Іншими словами, до нового виду технологічного обладнання відносяться нові автоматизовані лінії і пристосування, які дають змогу раціоналізувати технологічний процес виробництва продукції разом із поліпшенням її якості. І тому з урахуванням такого виду технологічного обладнання до її вартості доцільно включати річну економію на 75–100%.

А річний економічний ефект від експлуатації новітнього технологічного обладнання, що включає у себе вдосконалення і автоматизацію процесу збору, обробки й аналізу інформації про монтажопридатність, має високу якість, характеризується найбільшими експлуатаційними можливостями, низьким рівнем споживання енергії, економією матеріальних ресурсів (E_c), визначається за формулою:

$$E_c = [(C_1 + E_н • K_1) – (C_2 + E_н • K_2)] • A_1, \qquad (5)$$

де C_1 і C_2 – собівартість повної експлуатації відповідної кількості нового технологічного обладнання до і після їх упровадження, грн/од.;

K_1 і K_2 – питомі капітальні витрати за всіма існуючими і новими видами технологічного обладнання, грн/од.;

$E_н$ – нормативний коефіцієнт порівняльної ефективності питомих капітальних вкладень;

A_1 – обсяг здійснюваних розрахунків, які обчислені у кількості повних обробок інформаційних даних за існуючими видами технологічного обладнання поряд з їх експлуатацією, що є на підприємстві.

Собівартість повної експлуатації всіх видів технологічного обладнання, як нових, так і існуючих, з урахуванням збору й обробки інформаційних даних для аналітичних досліджень визначається за формулою:

$$C = T_р • Ц_ч • Г_д • Т_м • Ц_{мч}, \qquad (6)$$

де $T_р$ – кількість часу, затрачуваного на експлуатацію технологічного обладнання, год.;

$Ц_ч$ – вартість однієї одиниці ручного часу експлуатації технологічного обладнання, грн/год.;

$Г_д$ – коефіцієнт, що враховує додаткові витрати на логічні операції під час експлуатації технологічного обладнання, $Г_д = 0,15$;

$Т_м$ – машинний час, необхідний для експлуатації технологічного обладнання, грн/год.;

$Ц_{мч}$ – вартість однієї години машинного часу, включаючи витрати на підготовку даних, грн/год.

Висновки. Стратегія досягнення економічної стійкості та ефективності діяльності підприємства вимірюється фінансово-економічними показниками. Вона спрямована на забезпечення необхідними обсягами фінансування для зростання темпів економічного розвитку промислового підприємства. На основі економічної ефективності діяльності підприємства формується стратегія економічної стійкості, що повинна враховувати:

– зростання продуктивності, ефективності й інтенсифікації технологічного процесу на підприємстві;

– зниження втрат і зростання економічності матеріальних та енергетичних ресурсів, контроль із метою запобігання перевитрат та нецілеспрямованого їх вибуття;

– поліпшення технічного стану нового і діючого технологічного обладнання;

– контроль якості виробництва продукції та виробничого процесу на підприємстві;

– оцінка споживчих властивостей продукції підприємства.

Отже, стратегія економічної стійкості та ефективності діяльності підприємства повинна бути зорієнтована на безперебійну діяльність підприємства в умовах сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Ковалев Н.А. Эффективность применения новой техники на предприятиях мясной и молочной промышленности. 1975.

2. Рублев В.И., Мостовик В.В. Государственный контроль качества сельскохозяйственной техники. Киев : Урожай, 1989. 184 с.

3. Основи наукових досліджень : навчально-методичний посібник / С.М. Злепко. Луцьк : ЛБІ МНТУ ; Вінниця : ВНТУ, 2011. 185 с.

4. Ерыгин Ю.В. Методология и инструментарий планирования устойчивого инновационного развития предприятий ОПК : автореф. дис. д.э.н. : 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством: экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами (промышленность)» ; Сибирский государственный аэрокосмический университет имени академика М.Ф. Решетнева. Красноярск, 2005. 33 с.

5. Ігнатьєва І.А., Гарафонова О.І. Корпоративне управління : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 600 с.

References:

1. Effyectivnost pryumeneniya novoyi tehniki na predpryuyatiyah myasnoy I molochnoy promyushlyennosti. Kovalev N.A., 1975.

2. Rublev V.I., Mostovik V.V. Gosudarstvennyuy control kachestva selskohozyaystvennoy tehniki. Kiev.: Urogay, 1989. 184 s.

3. Zlepko S.M., Mintser O.P., Pavlov S.V., Tereshchenko Zh.A., Kostishin S.V., Bulousova O.V., Motorny A.P. Osnovy naukowyh doslidzhen: Navchalno-metodychnyi posibnyk. Lutsk: LBI MNTU, Vinnytsia, VNTU, 2011.185 p.

4. Erygin Yu.V. Metodologiya i tinstrumentariy planirovaniya ustoychivogo innovatsionnogo razvitiya predpriyatiy OPK. Avtoreferat dissertatsii na soiskanie uchenoy stepeni doctora ekonomicheskih nauk. Spetsialnost 08.00.05 – Ekonomika i upravlenie narodnym hozyaystvom: ekonomika, organizatsiya i upravlenie predpriyatiyami, otraslyami, kompleksami (promyshlennost). Krasnoyarsk, Siberskiy gosudarstvennyy aerokosmicheskiy universitet imeni akademika M.F. Reshetneva, 2005. 33 s.

5. Ignatiyeva I.A., Garafonova O.I. Korporatyvne upravlinnya : pidruchnyk. Kyiv, Centr uchbovoyi literatury, 2013. 600 s.